Darganfod
Dadlau
Dewis

—

Discover
Debate
Decide

Bagloriaeth Cymru—Canolradd
Llyfryn 01—Beth yw Gwleidyddiaeth?

Beth yw Cynulliad Cenedlaethol Cymru?

Mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru'n cynnwys 60 o Aelodau Cynulliad o bob rhan o Gymru. Maen nhw'n cael eu hethol gan bobl Cymru i'w cynrychioli nhw a'u cymunedau, i wneud cyfreithiau ar gyfer Cymru, ac i sicrhau bod Llywodraeth Cymru yn gwneud ei gwaith yn iawn.

Beth yw Gwleidyddiaeth?

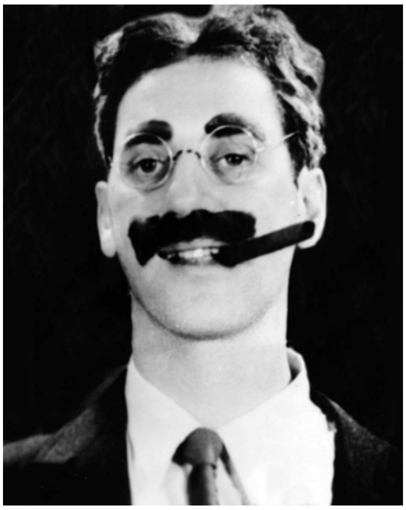

[1]

Gwleidyddiaeth yw'r grefft o chwilio am drwbwl, dod o hyd iddo, gwneud y diagnosis anghywir ohono, ac yna camweithredu'r meddyginiaethau anghywir.

- Groucho Marks, Digrifiwr o UDA

Gwleidyddiaeth yw'r system a ddefnyddiwn i wneud, i gadw neu i newid y rheolau rydym yn byw oddi tanynt.

Mewn geiriau eraill, gwleidyddiaeth yw'r hyn sy'n penderfynu sut rydym yn byw ein bywydau!

Gweithgaredd 1
Deddfau Rhyfedd

Isod, mae rhestr o ddeddfau rhyfedd. Mae rhai yn wir, ond dychmygol yw eraill. Rhowch C (cywir) neu A (anghywir) ger pob deddf i ddangos a ydych yn credu ai gwir ynteu ddychmygol yw hi.

(Atebion ar y tudalen olaf)

Rhaid i ferched gael caniatâd ysgrifenedig gan eu gwŷr i wisgo dannedd gosod.	
Mae modd arestio dyn am wisgo sgert.	
Os nad yw plant wedi cael eu brechu rhag afiechydon fel y frech goch a Tiwberciwlosis, cânt eu gwahardd rhag mynd i'r ysgol a rhag bod yn aelodau o glybiau ieuenctid a thimoedd chwaraeon.	
Cyn ailbeintio'ch tŷ, rhaid i chi gael trwydded peintio a chaniatâd gan y llywodraeth.	

Dim ond goleuadau gwyn y cewch eu harddangos dros y Nadolig.
Os bydd pobl yn euog dair gwaith o ollwng sbwriel, cânt eu gorfodi i lanhau'r strydoedd ar ddydd Sul yn gwisgo bib sy'n dweud, "Rwy'n gollwng sbwriel."
Dim ond trydanwyr trwyddedig gaiff newid bwlb golau.
Os nad yw pobl yn cymryd rhan mewn dosbarthiadau cadw'n heini yn wythnosol a gaiff eu rhedeg gan y llywodraeth, rhaid iddynt dalu rhagor o drethi am eu gofal iechyd.
Mae perchnogion tai'n gyfrifol am glirio eira oddi ar y palmant y tu allan i'w tai.
Ni cheir codi tâl ar neb am fwyta mewn tafarn oni bai eu bod, yn eu barn nhw, "yn llawn".
Rhaid medru gweld rhan o'r awyr, waeth pa mor fach, o bob swyddfa.
Ni chaiff athrawesau mewn ysgol godiad cyflog os byddant yn torri eu gwallt mewn 'bob'.
Os bydd ymwelydd yn curo ar eich drws ac yn gofyn a gaiff ddefnyddio'r toiled, rhaid i chi ganiatáu iddo neu iddi wneud hynny.
Rhaid rhoi label ar bob darn o gig sydd ar werth mewn archfarchnad gan nodi tarddiad y cig, enw a rhif ffôn y ffermwr.

Pynciau i'w trafod

Pa ddeddfau yn y rhestr yw'r gwaethaf yn eich barn chi? Pam?

Ydych chi'n cytuno ag unrhyw un o'r deddfau hyn o ran egwyddor? Pam?

Beth yw Llywodraeth?

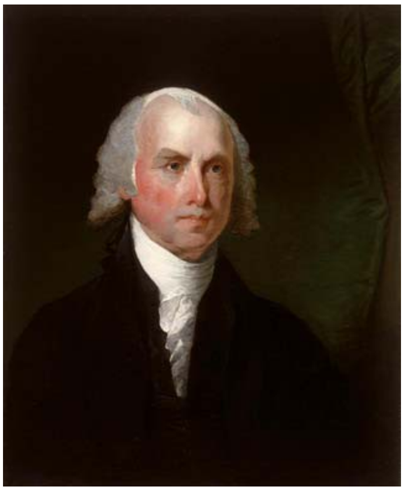

Petai dynion yn angylion, fyddai dim angen llywodraeth.

James Madison, Arlywydd UDA (1809-17)

[2]

Miloedd o flynyddoedd yn ôl, byddai pobl yn byw mewn cymunedau bach, hunangynhaliol ac nid oedd angen hierarchiaeth na systemau cymhleth o reolau.

Newidiodd hyn i gyd wrth i amaethyddiaeth ddatblygu. Tyfodd y cymunedau a daethant yn fwy poblog. O ganlyniad, roedd angen cyflwyno dull o drefnu pobl a gweithgareddau. Sefydliad yw llywodraeth a ddefnyddir gan unedau gwleidyddol i reoli ac i roi rheolau a syniadau newydd ar waith.

Nid oes neb yn gwybod yn sicr pryd sefydlwyd y llywodraeth gyntaf yn y byd, ond erbyn y drydedd neu'r ail fileniwm CC roedd nifer o wladwriaethau dinesig wedi datblygu'n ardaloedd eang a oedd yn cael eu llywodraethu.

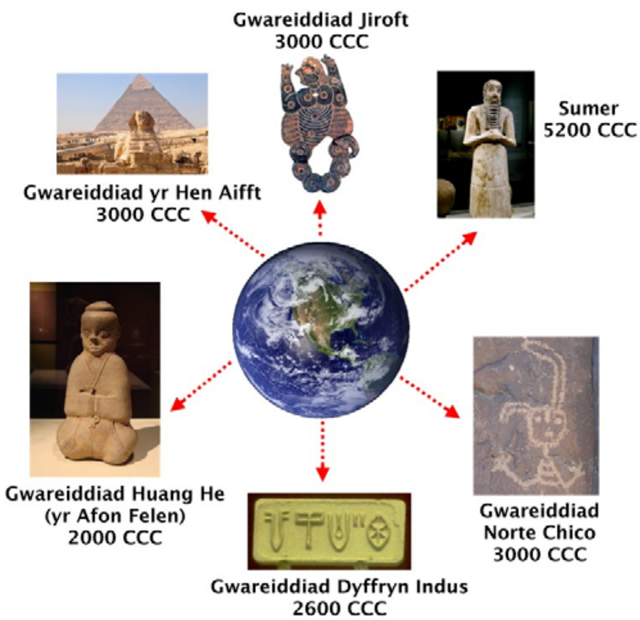

Anarchiaeth

Y gwrthwyneb i lywodraeth yw anarchiaeth. Daw'r gair o'r Groeg ἀναρχίᾱ *anarchíā*, sy'n golygu 'heb reolwr'.

Gweithgaredd 2
Anarchiaeth!

Meddyliwch am unrhyw un o'r mannau cyhoeddus isod (neu ewch i ymweld ag un ohonynt os ydych yn teimlo y byddai'n eich ysbrydoli chi) ac ysgrifennwch yr hyn a allai ddigwydd pe na bai rheolau i reoli ymddygiad pobl:

- **Archfarchnad**
- **Rhan brysur o'r ffordd**
- **Gêm bêl-droed**
- **Ysgol**
- **Caffi / bwyty**
- **Y parc lleol**
- **Clwb nos**

Pynciau i'w trafod

Faint ohonoch chi fyddai'n hapus yn byw mewn gwlad heb lywodraeth? Pam?

Mae llawer yn cael ei ddweud a'i ysgrifennu yn y cyfryngau am y 'Wladwriaeth Faldodus'. Ydych chi'n meddwl bod rhai sefyllfaoedd mewn bywyd lle rydym yn cael ein rheoli'n rhy gaeth a lle mae gormod o reolau? Eglurwch pam rydych yn teimlo fel hyn. Pam rydych chi'n meddwl bod y rheolau wedi'u creu? A fyddai pethau'n gwaethygu pe bai'r rheolau yn diflannu?

Mathau o Lywodraethau

Byddai unbennaeth yn llawer haws, does dim dwywaith am hynny.

George W. Bush, Arlywydd UDA (2001-09)

[3]

Mae nifer o wahanol fathau o lywodraethau o amgylch y byd.

Brenhiniaeth

Unrhyw wlad sydd â brenin neu frenhines.

Mewn brenhiniaeth absoliwt, aelodau rheng uchaf y teulu brenhinol sy'n gwneud penderfyniadau.

Mae gan frenhiniaeth gyfansoddiadol lywodraeth a gaiff ei hethol yn ddemocrataidd yn ogystal â brenin neu frenhines, felly nid oes gan y teulu brenhinol gymaint o bŵer.

[4]

Y Frenhines Beatrix, (ar y chwith) Pennaeth y Wladwriaeth yn yr Iseldiroedd, brenhiniaeth gyfansoddiadol.

[5]

Y Brenin Abdullah (ar y dde), Pennaeth y Wladwriaeth yn Saudi Arabia.

Gwladwriaeth Un Blaid

Gwlad sydd â dim ond un blaid wleidyddol.

Mae Fidel Castro (ar y chwith) yn enghraifft o arweinydd gwladwriaeth un blaid. Ni chaniateir i'r un blaid wleidyddol arall sefyll etholiad.

6

Unbennaeth

Gwlad ble mae gan berson neu blaid wleidyddol y pŵer i wneud unrhyw beth, ac mae'n bosibl y byddant yn defnyddio grym i gadw rheolaeth. Mewn unbennaeth filwrol, y fyddin sy'n rheoli.

7 8

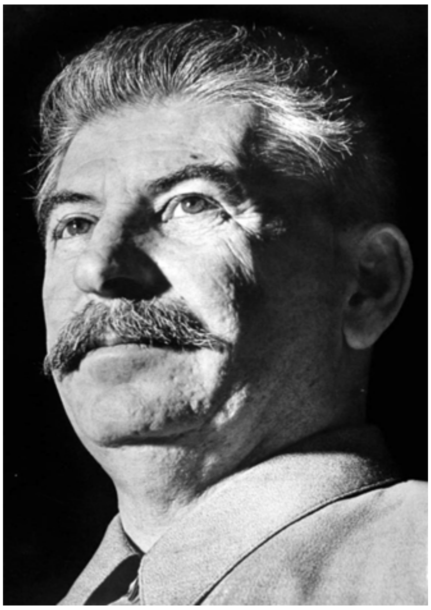

Adolf Hitler (ar y chwith) a Josef Stalin (ar y dde) yw dau o unbeniaid mwyaf ffiaidd yr ugeinfed ganrif. Tra oeddynt mewn grym, carcharwyd neu llofruddiwyd miliynau o'u cydwladwyr.

Enghreifftiau o wledydd sy'n cael eu rheoli gan unben heddiw yw gogledd Korea a Zimbabwe.

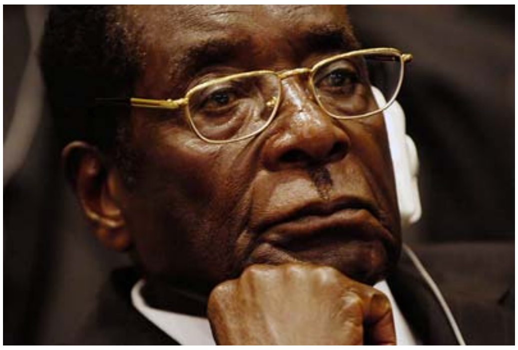

9

Robert Mugabe (ar y chwith), hen athro a Phennaeth y Wladwriaeth yn Zimbabwe.

10

Mae bywgraffyddion swyddogol Kim Jong-Il (ar y dde), arweinydd newydd ymadawedig Gogledd Korea, yn honni bod dwy enfys wedi ymddangos uwchben y mynydd a seren newydd wedi ymddangos yn y nen pan gafodd ei eni.

11

Democratiaeth

Llywodraeth a gaiff ei hethol gan y bobl. Y rhai sydd wedi'u cofrestru i bleidleisio sy'n penderfynu pwy sy'n rhedeg eu gwlad.

Llywodraeth Dros Dro

Mae'n amhosibl i wlad symud o'r naill lywodraeth i'r llall dros nos, ac weithiau gall y broses gymryd nifer o flynyddoedd. Llywodraeth 'dros dro' sydd mewn grym dros y cyfnod hwn.

12

Llywodraeth dros dro oedd mewn grym yn Irac ar ôl disodli Saddam Hussein. Ei gwaith oedd goruchwylio'r broses o ysgrifennu cyfansoddiad newydd a threfnu a chynnal etholiadau ar gyfer llywodraeth barhaol newydd yn Irac.

Gweriniaeth

Gwlad lle nad oes brenin na brenhines. Yn yr achos hwn, caiff arlywydd ei (h)ethol yn bennaeth ar y wladwriaeth. Gwladwriaethau yw UDA, Rwsia, India, yr Almaen a Ffrainc.

Llywodraeth Chwyldroadol

Dyma yw'r enw a roddir yn aml ar grŵp rheoli newydd pan ddefnyddir grym i ddymchwel llywodraeth.

13

Pa fath o lywodraeth sydd gennym yn y Deyrnas Unedig?

Democratiaeth

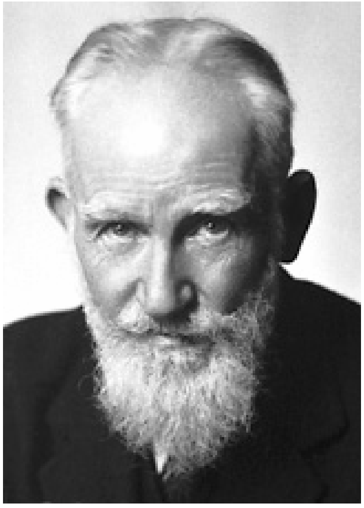

Dyfais yw democratiaeth sy'n sicrhau na chawn ein llywodraethu yn well na'n haeddiant.

George Bernard Shaw, dramodydd ac ysgrifwr o Iwerddon

[14]

Democratiaeth yw'r math mwyaf cyffredin o lywodraeth yn y byd.

Daw'r term o'r Groeg δημοκρατία - (*dēmokratía*), sy'n golygu "rheoli pobl".

Mae dau fath o ddemocratiaeth:

-Democratiaeth uniongyrchol – mae'r holl ddinasyddion yn cyfrannu at benderfyniadau'n ymwneud â pholisïau a deddfau.

-Democratiaeth gynrychiadol – caiff gwleidyddion eu hethol i wneud y gwaith hwnnw ar ein rhan.

Pynciau i'w trafod

Pa ffordd yw'r decaf o benderfynu sut rydym yn byw - democratiaeth uniongyrchol ynteu ddemocratiaeth gynrychiadol?

Pam nad yw democratiaeth uniongyrchol bob amser yn ymarferol?

Beth yw gwleidydd?

15

Rhyfel heb dywallt gwaed yw gwleidyddiaeth a gwleidyddiaeth gyda thywallt gwaed yw rhyfel.

Mao Zedong, Arweinydd Tsieina (1943-1976)

Mewn democratiaeth, mae gwleidyddion yn cyfrannu'n uniongyrchol at y broses o wneud penderfyniadau. Rydym yn dewis ein gwleidyddion mewn etholiadau, sy'n cael eu cynnal bob pedair i bum mlynedd fel arfer.

Mae'r rhan fwyaf o wleidyddion yn perthyn i bleidiau gwleidyddol. Plaid wleidyddol yw grŵp o bobl sy'n rhannu syniadau tebyg am y modd y dylid gwella pethau. Gwleidyddion 'annibynnol' yw'r rhai nad ydynt yn perthyn i'r un blaid wleidyddol.

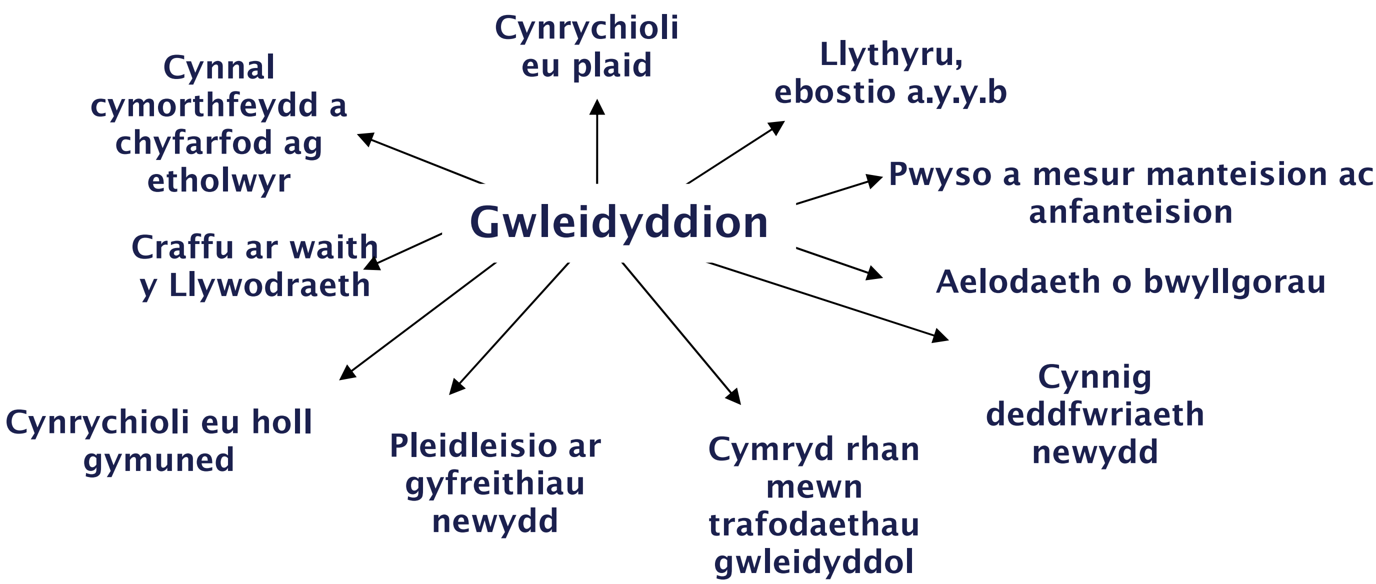

Gweithgaredd 3
Beth sy'n gwneud gwleidydd da?

Defnyddiwch yr enghraifft isod ac ychwanegwch delweddau i'r amlinelliad ar y dudalen nesaf i ddangos y math o sgiliau sydd gan wleidydd da. Gallwch ddefnyddio pinnau ffelt, clip art neu luniau o bapurau newydd a chylchgronau.

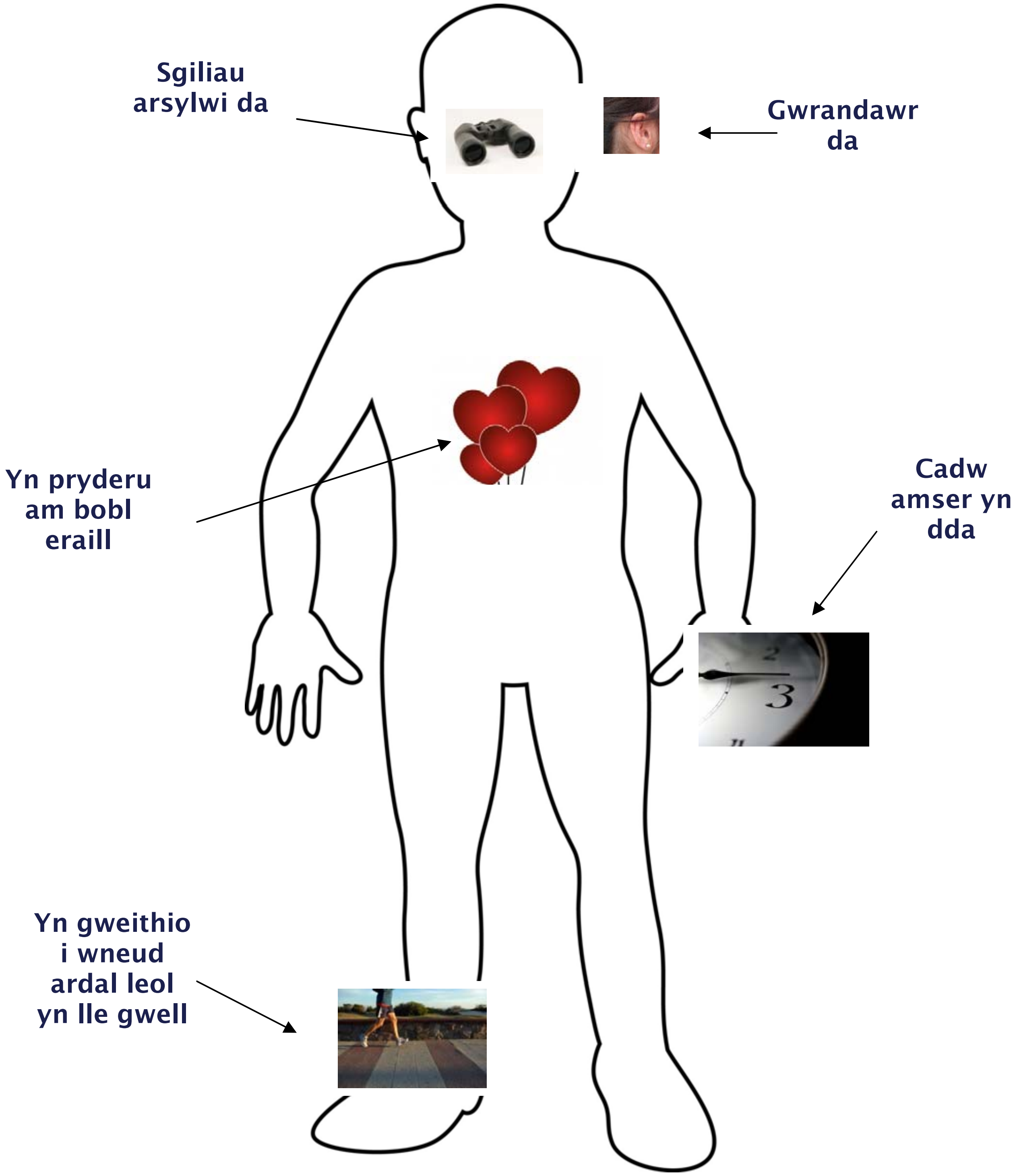

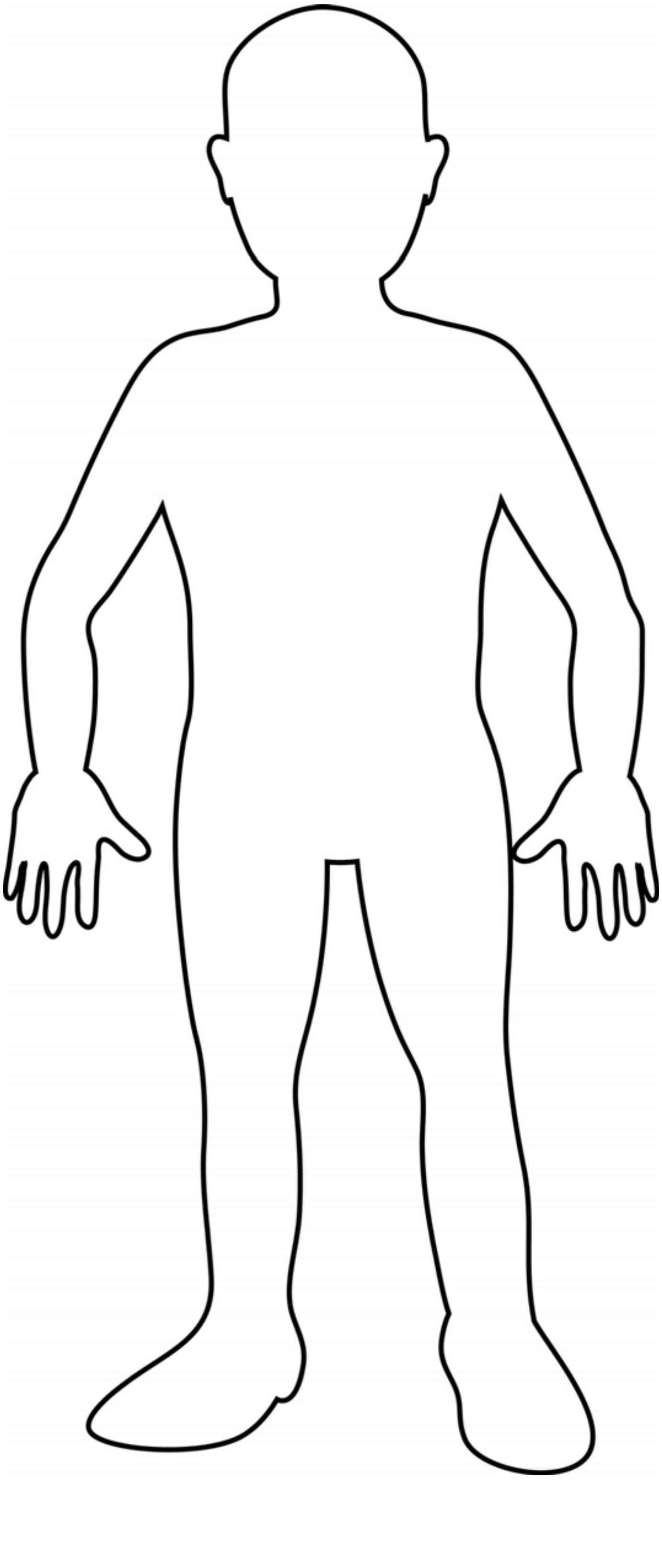

Gweithgaredd 4
Fy Myd Perffaith

Cyn etholiad, bydd yr holl bleidiau gwleidyddol a'r ymgeiswyr annibynnol yn cyhoeddi'r hyn a alwn yn faniffesto. Yn y maniffesto, byddant yn rhestru hyn y maent yn addo ei wneud os cânt eu hethol.

Gweithiwch mewn grwpiau bach i benderfynu ar yr hyn y byddech chi'n ei wneud pe baech chi'n rheoli'r wlad. Defnyddiwch y blychau isod i restru syniadau, yna ysgrifennwch y syniadau yn y templed ar gyfer maniffesto ar y dudalen nesaf. Cofiwch y bydd angen enw ar eich plaid wleidyddol a slogan bachog ar gyfer yr etholiad i annog pobl i bleidleisio drosoch chi. Cofiwch ychwanegu rhesymau i gyd-fynd â phob syniad i argyhoeddi pobl mai'ch maniffesto chi yw'r gorau.

Yna dylid darllen yr holl faniffestos i weddill y grŵp. Ar ôl gwneud hyn, defnyddiwch y papur pleidleisio ar y dudalen olaf i bleidleisio dros y blaid yr hoffech chi ei weld yn ffurfio llywodraeth.

<table>
<tr><th>Enwau posibl i'r blaid</th><th>Slogan etholiadol</th></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><th colspan="2">Addewidion posibl i'w rhoi yn y maniffesto</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
</table>

Maniffesto Etholiadol

Enw'r blaid: ________________________

Ein slogan: __________________________

Nodwch DAIR addewid etholiadol yn ymwneud â'r meysydd a ganlyn:

-Yr amgylchedd
-Ysgolion a cholegau
-Gofal iechyd
-Trafnidiaeth
-Cyfiawnder troseddol

1. Rydym yn addo…

2. Rydym yn addo…

3. Rydym yn addo…

Cynulliad Cenedlaethol Cymru / National Assembly for Wales
Pleidlais Etholaeth / Constituency Ballot

Pleidleisiwch dros un ymgeisydd / Vote for one candidate.
Marciwch X mewn un blwch / Mark an X in one box.

1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			

Atebion i Weithgaredd 1 – Cyfreithiau Rhyfedd

Rhaid i ferched gael caniatâd ysgrifenedig gan eu gwŷr i wisgo dannedd gosod. CYWIR – VERMONT, UDA
Mae modd arestio dyn am wisgo sgert. CYWIR – YR EIDAL
Os nad yw plant wedi cael eu brechu rhag afiechydon fel y frech goch a Tiwberciwlosis, cânt eu gwahardd rhag mynd i'r ysgol a rhag bod yn aelodau o glybiau ieuenctid a thimau chwaraeon. ANGHYWIR
Cyn ailbeintio'ch tŷ, rhaid i chi gael trwydded peintio a chaniatâd gan y llywodraeth. CYWIR – SWEDEN
Dim ond goleuadau gwyn y cewch eu harddangos dros y Nadolig. CYWIR – CONNECTICUT, UDA
Os bydd pobl yn euog dair gwaith o ollwng sbwriel, cânt eu gorfodi i lanhau'r strydoedd ar ddydd Sul yn gwisgo bib sy'n dweud, "Rwy'n gollwng sbwriel." CYWIR – SINGAPÔR
Dim ond trydanwyr trwyddedig gaiff newid bwlb golau. CYWIR – AWSTRALIA
Os nad yw pobl yn cymryd rhan mewn dosbarthiadau cadw'n heini yn wythnosol a gaiff eu rhedeg gan y llywodraeth, rhaid iddynt dalu rhagor o drethi am eu gofal iechyd. ANGHYWIR
Mae perchnogion tai'n gyfrifol am glirio eira oddi ar y palmant y tu allan i'w tai. CYWIR – CANADA
Ni cheir codi tâl ar neb am fwyta mewn tafarn oni bai eu bod, yn eu barn nhw, "yn llawn". CYWIR – DENMARC
Rhaid medru gweld rhan o'r awyr, waeth pa mor fach, o bob swyddfa. CYWIR – YR ALMAEN
Ni chaiff athrawesau mewn ysgol godiad cyflog os byddant yn torri eu gwallt mewn 'bob'. CYWIR – ARKANSAS, UDA
Os bydd ymwelydd yn curo ar eich drws ac yn gofyn a gaiff ddefnyddio'r toiled, rhaid i chi ganiatáu iddo neu iddi wneud hynny. CYWIR – YR ALBAN
Rhaid rhoi label ar bob darn o gig sydd ar werth mewn archfarchnad gan nodi tarddiad y cig enw a rhif ffôn y ffermwr. ANGHYWIR

Tarddiadau'r Lluniau

[1] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Groucho_Marx.jpg. Trwydded: Parth cyhoeddus.

[2] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:JamesMadison.jpg Awdur: Gilbert Stuart. Trwydded: Parth cyhoeddus.

[3] Tarddiad: http://www.defenselink.mil/photos/newsphoto.aspx?newsphotoid=4269. Awdur: Eric Draper. Trwydded: Parth cyhoeddus.

[4] Tarddiad: http://frozenimage.nl/fotos/mensen/koningin-beatrix/koningin-beatrix-in-vries-14. Awdur: Emiel Ketelaar, Frozenimage. Trwydded: Creative Commons Attribution 3.0 Unported

[5] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Abdullah_of_Saudi_Arabia.jpg. Trwydded: Parth cyhoeddus.

[6] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Fidel_Castro.jpg. Awdur: Antonio Milena. Trwydded: Creative Commons Attribution 2.5 Brazil.

[7] Tarddiad: Das Bundesarchiv Bild 183-S62600. Trwydded: Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0

[8] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Joseph_Stalin.jpg. Awdur: Margaret Bourke White. Trwydded: Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0

[9] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mugabecloseup2008.jpg Awdur: Tech. Sgt. Jeremy Lock (USAF). Trwydded: Parth cyhoeddus.

[10] Tarddiad: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kim_Jong-Il.jpg Awdur: Presidential Press and Information Office / JJ Georges. Trwydded: Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported.

[11] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Polling_Station_2008.jpg. Awdur: Man vyi. Trwydded: Parth cyhoeddus.

[12] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:BrennendeOelquellenKuwait1991.jpg. Awdur: US Army. Trwydded: Parth cyhoeddus.

[13] "The Storming of the Bastille", Jean-Pierre Houël (1735-1813). Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Prise_de_la_Bastille.jpg. Trwydded: Parth cyhoeddus.

[14] Tarddiad: http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1925/shaw-bio.html. Awdur: Nobel Foundation. Trwydded: Parth cyhoeddus

[15] Tarddiad: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Mao.jpg. Awdur: Zhang Zhenshi. Trwydded: Parth cyhoeddus.